

קובץ

הערות וביאורים

בלקו"ש, בשיחות, בנגלה ובחסידות

שבת פרשת
ויקרא

ליון כ"ה שפ"ה

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

417 טראַי עוועניו • ברוקלין, ניו יאָרק

שנת חמשת אלפים שבע מאות ארבעים ושש לבריאה

לתחילתו גם בהעשה, כיון דתוכן העשה הו"ע אחר כנ"ל.

*

ד. ד) בסעי' ה' בלאר די"ל דהרשב"ם סב"ל דהענין דשנשמה יתירה קושר בעיקר [לא עם מנוחת השבת, אלא] בעונג ושמחת שבת, וענין זה שייך גם ביו"ט דיש בו מצוות שמחה ואכו"ש, ולכן סב"ל דגם ביו"ט ישנה נשמה יתירה, אבל התוס' סב"ל דהנשמה יתירה קשור בעיקר עם המנוחה, וכיון דהמנוחה דיו"ט אינה באותו האיכות דשל שבת, כי ביו"ט ליכא מנוחה שלימה, מנוחת מרגוע, לכן סב"ל דביו"ט ליכא נשמה יתירה, עי"ש.

ולפי"ז יש לבאר הפלוגתא אם מברכים על הבשמים במוצאי יוהכ"פ שחל להיות בשבת, דהמחבר בסי' תרכ"ד סעי' ג' פסק דאין מברכים, ובשו"ע אדה"ז שם פסק דמברכים, ועי' בב"ח שם ומג"א וט"ז שם, ועי' בארחות חיים הל' שבת (הל' הבדלה אות ג') שהביא פלוגתת הראשונים בזה, ועי' גם בשו"ת התעוררות תשובה ח"ב סי' קע"ח, ובשו"ת רב פעלים שם ובכ"מ.

וי"ל דלדעת הרשב"ם דעיקר דהנשמה יתירה באה מצד השמחה והעונג, מסתבר לומר דכיון דביוהכ"פ שחל להיות בשבת ביטלה התורה מצוה זו, (כמ"ש בשו"ת הצי"צ חאו"ח סי' ל"ו), במילא ליכא אז נשמה יתירה, ולכן אין מברכין אז על הבשמים, אבל אי נימא דהעיקר דנשמה יתירה היא מחמת מנוחת שבת שפועלת שינוי בהגברא, הנה גם ביוהכ"פ שחל להיות בשבת ישנה מנוחה זו, ולכן מסתבר לומר שמברכין אז על הבשמים, ולפי"ז א"ש דעת אדה"ז, דכיון דסב"ל כשיטת התוס' דבאמת הי' צריך לבשמים במוצאי שבת שחל בו יו"ט, אלא שהשמחה והעונג דיו"ט פועלים במקום הבשמים, נמצא דסב"ל דהנשמה יתירה היא בעיקר מצד המנוחה, לכן פסק דמברכים במוצאי יוהכ"פ שחל כשבת.

מיהו בנוגע למוצאי יוהכ"פ כשחל בחול לכו"ע אין מברכין על הבשמים (אבל ראה באור זרוע הל' יוהכ"פ סי' רפ"א) והנה לפי הרשב"ם ניחא, כיון דביוהכ"פ ליכא עונג ושמחה, במילא אי"כ נשמה יתירה, אבל לשיטת התוס' לכאורה כיון דאין בו מלאכה כלל, גם דאוכל נפש, הלא לכאורה יש כאן מנוחה שלימה, ולמה אין מברכין?

ועל' בס' המנהגים (למהר"א טירנא) מנהג של יום כפור, שכתב דאין מברכין על הבשמים במוצאי יוהכ"פ, כי ביוהכ"פ לא היל' נשמה יתירה כיון שהתענה, עיל"ש, וכ"כ בכמה מקומות, ולפ"ז מובן גם הטעם לשיטת התוס' דאין מברכין על הבשמים במוצאי יוהכ"פ דא"כ מנוחה שלימה מצד התענית, אבל לפ"ז אינו מובן לאידך גיסא, דאפ"ל אם יוהכ"פ חל בשבת לא היל' כאן מנוחה שלימה מצד התענית, ולמה שם סב"ל לכמה פוסקים דמברכין? ובס' בירור הלכה ח"ג ע' קמ"ז רוצה לומר דיוהכ"פ אינו נותן נשמה יתירה מצד העינוי, אבל אם חל בשבת אין התענית מבטל הנשמה יתירה של שבת עיל"ש, אבל לכאורה הדבר צריך ביאור?

ולפי השלחה אפ"ל דהשינוי בהגברא נפעל רק בשבת, דרק בשבת כתוב הענין דאות היא ביני וביניכם וכו', שזהו נתונה מיוחדת מלמעלה, משא"כ ביוהכ"פ לא כתוב דישנה נתונה זו, ולכן ביוהכ"פ שחל בחול ליכא נשמה יתירה, ובמילא אין מברכין על הבשמים, משא"כ ביוהכ"פ שחל בשבת, ישנה שינוי זה מצד השבת.

*

ה. ה) בסעי' ו' הובא דברי הרמב"ם שכתב הטעם בבשמים להבדלה משום דהנפש דואבת ליציאת השבת, ולא הזכיר הא דמבואר בגמ' שהנפש דואבת על איבוד הנשמה יתירה עיל"ש, ובהערה 52 כתב דאולי סב"ל להרמב"ם דמאמר הנ"ל דנשמה יתירה הוא אגדתא, ואין למדין מאגדה.

ואולי אפשר לומר עוד בדעת הרמב"ם, עפ"י מ"ש בס' אהבת עולם (לר' שלמה ב"ר אברהם אלגאזי, דיהרנפורט שנת תנ"ג) ע' ע"ב בארוכה, דהא דאומר בגמ' עה"פ שבת וינפש "כיון ששבת וי אבדה נפש" אין הכוונה שהנפש מצטערת במוצ"ש על איבוד הנשמה יתירה, אלא הכוונה היא שכן באמת היל' צריך להיות מצד הטבע דאדם ששבת היל' אומר ויל' אבדה נפש, דענין הנשמה יתירה הוא, כי מצד הטבע שינוי וסת תחילת חולי מעיים, והאדם הוא למוד בכל ימות השבוע לעמול, וביום השבתות אפשר לבוא לידי חולי וימות, מצד שינוי הוסת, וכן בימות השבוע האדם רגיל לאכול מעט, וביום השבת יאכל הרבה ואפשר עיל"ז לבוא לידי חולי, אמנם השלי"ת שם בטבע השבת, שאף שינוח בו האדם ממלאכה, וכן יאכל וישתה הרבה, מ"מ לא חלי ולא מרגיש, וזהו מ"ש רש"י נשמה יתירה רוחב לב למנוחה ושמחה וכו' ויאכל

וישחה ואין נפשו קצה עליו, הילינו דאין זה מזיק לו, ומה שריש לקיש הוכיח מפסוק וינפש כיון ששבת וי אבדה נפש, אין כוונתו להוכיח מזה במ"ש ולמוצאי שבת נוטלין אותה ממנו, אלא הוא הוכחה בכלל שיש לאדם נשמה יתירה בשבת, וזהו ההמשך בהפסוק שהקב"ה אומר שהשבת אות היא ביני וביניכם כו' שהשבת היא אות ופלא, דאף שיש שינוי וסת, אי"ז מזיק לו יעו"ש בארוכה.

דלפי פל' זה נמצא דמעולם לא נאמר בגמ' בוי אבדה נפש, שהנפש מצטערת במוצ"ש מחמת איבוד הנשמה יתירה, אלא הכוונה הוא לענין אחר כנ"ל דבכלל מצד הטבע הי' צריך להיות דאדם ששבת הי' צ"ל וי אבדה נפש, ומצד הנשמה יתירה שהיא האות דשבת אינו כן, וא"כ אפ"ל דכן פל' גם הרמב"ם, ולכן שפיר כתב שהצער הוא מחמת יציאת השבת, כיון דבגמ' לא הוזכר כלל מהו הצער.

*

ו. (ו) במ"ש בהערה 64 דלדעת הרמב"ם דבשמים קשור עם תוכן הענין דהבדלה, לכן י"ל דאפ"י אם מבדיל ביום ראשון יכול לברך על הבשמים (שלא כדעת הפוסקים), יש להוסיף בזה ג"כ במ"ש בשו"ת משפטי צדק (ח"א סי' ל"ח) שנסתפק לו במי שנזדמנו לו בשמים במוצאי שבת ובירך עליהם קודם הבדלה, אם חייב לחזור ולברך על הבשמים כשמבדיל אח"כ על סדר הברכות, יעו"ש דמסיק דאין צריך, ומ"מ על צד היותר טוב יחזור ויברך על סדר הברכות שהרי נהנה מן הריח כל שעה אעפ"י שכבר בירך ולמה לא יחזור לברך על סדר הברכות אעפ"י שיצא כבר עי"ש (וזה קשור למ"ש לעיל באות א' דאי"ז הפסק).

ולפי מה שנתבאר בדעת הרמב"ם מסתבר לומר יותר דיחזור ויברך, כיון שבשמים קשור [לא סתם במוצ"ש שהנפש דואבת על יציאת השבת, אלא] עם תוכן הענין דהבדלה, שכל ענינו הוא להמשיך קדושת השבת לימות החול, במילא הי"ה צריך לברך בעת ההבדלה דוקא.

*

ז. (ז) ועל' רמב"ם הל' שבת שם היל"ב שכתב: מי שהיה אוכל בערב שבת וקדש עליו היום והוא בתוך הסעודה פורס מפה על השלחן ומקדש וגומר סעודתו ואח"כ מברך ברכת

המזון. ה' אוכל בשבת ויצא השבת והוא בתוך סעודתו גומר סעודתו ונוטל ידיו ומברך ברכת המזון על הכוס ואח"כ מבדיל עליו כו', וכתב שם הראב"ד: א"א בשאין לו אלא אותו הכוס, ע"כ. ואח"כ בהי"ג כתב הרמב"ם דהי' אוכל וגמר אכילתו עם הכנסת השבת, מברך ברכת המזון תחלה ואח"כ מקדש על כוס שני ולא לברך ויקדש על כוס אחד שאין עושין שתי מצות בכוס אחד, שמצות קידוש ומצות ברכת המזון שתי מצות של תורה הן ע"כ, וקשה דכשם שכתב בהי"ג שאין מקדשים ומברכין ברכהמ"ז על כוס אחד כיון שהן שתי מצות, הי' צריך להיות כן גם בברכת המזון והבדלה, שצריך ב' כוסות, וכדעת הראב"ד וא"כ למה סב"ל להרמב"ם דברכת המזון והבדלה אפשר להיות על כוס אחד, משא"כ בקידוש וברכת המזון?

ובס' המכתם פסחים קב,ב, ביאר דעת הרמב"ם דשאני ברכת המזון וקידוש שהן שתי מצוות של תורה, ובזה אמרינן דאין עושין מצוות חבילות חבילות, אבל הבדלה דאינה אלא מדרבנן אפשר לצרפו על כוס אחד עם ברכת המזון עי"ש וכ"כ המאירי שם בדעת הרמב"ם.

אבל לפי מה שנתבאר בלקו"ש פ' יתרו בארוכה מוכח בהדיא דהרמב"ם סב"ל דגם הבדלה היא מן התורה, ולפ"ז אי אפשר לתרץ כדבריהם, ובמגיד משנה כאן תירץ דעת הרמב"ם באופן אחר, דהרמב"ם סב"ל דברכת המזון והבדלה הכל הוא על מה שעבר, שחייב הבדלה אינו בשביל הזמן ההוא והעתיד שהוא חול אלא בשביל הזמן שעבר שהי' שבת, ולכן אפשר לברך שתיים על כוס אחד, משא"כ ברכת המזון וקידוש אי אפשר על כוס אחד, כי ברכת המזון הוא בשביל העבר וקידוש בשביל העתיד, עי"ש.

(ועי' בשו"ת דבר יהושע ח"ב סי' ע"ח שביאר דהראב"ד חולק ע"ז וסב"ל דאינו מברך ברכהמ"ז והבדלה על כוס אחד, כי ברכהמ"ז הוא בשביל העבר, והבדלה היא בשביל העתיד, וכמבואר בזוה"ק פ' ויקהל (דף ר"ז ע"ב) וז"ל: לבתר דנפק שבתא בעי בר נש לאפרשא בין קודש לחול אמאי דהא אתהיב רשו לממנן דלתתא לשלטאה על עלמא ובכל עובדין דעלמא לאחזאה יחודא באתר קדישא בקדושה עלאה ולאפרשא לתתאי מיחודא עלאה, עכ"ל, דמוכח מזה דעיקר ההבדלה הוא להבדיל החול מן הקודש כדי שהממונין על החול ישלטו על העולם, וא"כ צורך חול הוא, וזהו סברת הראב"ד).

ולפי הביאור שבהשיחה יש להוסיף, דאף שנתבאר בדעת הרמב"ם דענין ההבדלה היא לצורך החול, היינו להמשיך קדושת השבת **לימות החול**, וא"כ לכאורה אי"ז מתאים לתירוצו של המגיד משנה הנ"ל? מ"מ פשוט דהבדלה שייכת להעבר כיון דזהו ממצות זכור את יום השבת לקדשו, שצריך להיות זכרהו ביציאתו, וכפי שנתבאר בלקו"ש יתרו (סו"ס ז') דעי"ז שממשליכים קדושת השבת לימי החול, ה"ז פועל שלמות בקדושת השבת, דמתבטא בזה גודל קדושת השבת ומעלתה, שבכחה לפעול ולהמשיך קדושה בימים שלאחרי', עי"ש, ושפיר אפשר לתרץ כהמגיד משנה.

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

ח. בלקו"ש פרשת תשא סו"ס ה' כותב וז"ל והיינו דמכיון שאין ביו"ט נשמה לתירה כלל לכן הנפש דואבת (גם) מיציאת שבת ליו"ט, אלא שמשליבין אותה היינו שאין מניחין אותה לצאת ע"י תענוג יו"ט ושמחתו לפני"ז, ע"ד פעולת הבשמים לאחר שיצא ביציאת השבת עכ"ל.

ומשמע דקאי על הנשמה לתירה. (כפי שאומר אח"כ בבשמים במוצ"ש לאחר שיצא) דאין מניחין אותה לצאת ע"י תענוג יו"ט ושמחתו לפני"ז ויל"ע דמנין לנו לומר דביו"ט אין מניחין אותה לצאת ונשארה בו דלכאורה צ"ל שהוא כמו בשבת שמשליבין את הנפש שיש בו, שמצטער על שאיבדה את הנשמה לתירה? גם מהו הכוונה במה שכתב "ושמחתו שלפנ"ז?"

קבוצת אברכים לומדי השיחות
- הרב אליהו סלאווין -
ליו"ר

מ כ ת ב כ ל ל י

ט. בהערות למכתב קודש (מיום כ"ה אדר) מצטט:

געוויינלעך זיינען אלע דריי סימנים דא צוזאמען:
להעיר מב"ש שם: וכל שאין לו ג' סימנים (אלו) אטין ראוי
לדבק בו, צ"ל שאין לו ג' סימנים כלל, אבל אם יש א'
מסימנים אלו ראוי לדבק בו, ובעץ יוסף לעין יעקב ללבמות
שם: והוא אמר זה מסכרא דנפשי, והוא מפורש בכמדבר
רבה (שם): ואלו אין בהם אחד מאלה מיד עמד וריחקן,
וביפה תואר שם. ולהעיר מלשון הרמב"ם הל' אסו"ב פי"ט
הי"ז: ובגבעונים. לפי שהעידו פניהם ולא נתפייסו ולא
רחמו. ולא גמלו לישראל חסד. - דהיינו שלא הל'
בהם אפילו סימן אחד. עכ"ל.

ויש להעיר במ"ש הרמב"ם בהל' אסו"ב פי"ב הכ"ד
וז"ל: ולמה גזר עליהם (על הגבעונים) הוא ובית דינו,
לפי שראה עזות ואכזריות שהיתה בהם בעת שביקשו שבעת בני
שואל בחיר ה' לתלותם והרגום ולא רחמו עליהם, עכ"ל.
הרי הכא לא הזכיר אלא שלא הל' בהם בלישנות ורחמנות,
ולא הזכיר גומלי חסדים, משמע דאי"צ דוקא כולם בכדי
לרחקם. ועי' גם בהל' עבדים פי"ט ה"ח וז"ל: ואין
האכזריות והעזות מצויה אלא בעכו"ם, עכ"ל. ובהל' תשובה
פי"ב ה"י כתב וז"ל: וכן הוא אומר על הגבעונים לפי שלא
מחלו ולא נתפייסו, והגבעונים לא מבני ישראל המה עכ"ל,
הרי דגם הכא לא הזכיר כל הסימנים שאין להם, ועי' בהל'
מתנות עניים פי"ה ה"ב: וכל מי שהוא אכזרי ואינו מרחם יש
לחוש ליחסו, עכ"ל.

ועי' בפיהמ"ש להרמב"ם אבות פ"ה מ"כ שהביא שם ג"כ
הסדר דבישנים רחמנים וגומלי חסדים, ועי' גם בס' דברים
אחדים להחיד"א דרוש ט"ז (דף פ"ד) שהאריך בענין זה דג'
סימנים, ומביא מדורשי רש"י ששמו "וגבר ישראל" ר"ת
גומלי חסדים, בלישנים, רחמנים, דעי"ז הוא ישראל. ועי'
נדרים כ, א, כל מי שאין לו בושת פנים בידוע שלא עמדו
אבותיו על הר סיני, ופי' הרא"ש שם כי משם ירשו הבושת.

הרב יוסף גאנזבורג
- תושב השכונה -

להמכתב כללי מ"קמי שבתא פ' ויקהל פקודי ופ' החודש
כ"ה אדר, ה'תשמ"ז: און כדי לייכטער צו מאכן די בחירה,
האט די תורה געגעבן דריי סימנים ווי צו דערקענען אין א

מענטשן אויב ער זאגט, גיט-איבער, כהלכה וואס תורה זאגט און הייסט. . אדער ער זאגט שלא כהלכה, זאגט פארקערט פון תורה: עזות פנים ואכזריות ושונא את הבריות - "בעלמא" "הרחוקים מתורת ה' ועבודתו" - ואינו גומל להם חסדים. ע"כ.

וראוי לציין שגם קשור כ"ז עם השיעור דיום כ"ה אדר (האריך המכתב) בס' הרמב"ם (פרקים כד-כו) ובסיומו של השיעור בהל' כג: מת שהסריח בבית ונמצא מתבזה בין החיים והם מתבזים ממנו מותר להוציאו לכרמלית. גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה שהוא לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. ע"כ. והקשר פשוט ואין להאריך.

וראה עוד במכתב (לפני קטע הנז"ל): אזוי אויך אין רוחניות - אין דעם חינוך פון א קינד, פון אלף - בית צו מקרא, משנה כו', אין קיום המצוות והנהגה טובה: ער שטייגט כסדר אין אן אופן פון "הליכה", ביז ער ווערט א רץ לדבר מצוה ע"כ. ובהערה רץ לדבר מצוה: ראה אבות פ"ד מ"ב. שו"ע (ודאדה"ז) או"ח ס"צ ס"ב (סי"ג). וראה לקו"ש חל"ז ע' 371 ואילך. ע"כ.

וגם בזה יש להעיר משיעור דיום זה ברמב"ם בתחילתו (פרק כד הל' ה): מותר לרוץ בשבת לדבר מצוה כגון שירוף לבית הכנסת או לבית המדרש. . ע"כ. ובשו"ע (ודאדה"ז) נז' אודות זה בס"פ צ המצויין בהערה).

הת' מנחם מענדל פרום
- תות"ל 770 -

ש ל ח ו ת

לא. בהתוועדות דש"פ תצוה נתבאר שאף שקריה"ת היא תקנת מרע"ה, מ"מ לא נעשית עי"ז לחיוב מה"ת אלא "ישנם גם ענינים שנצטווה לאמרם בתור תקנה מדרבנן" - עפ"י הנחה בלה"ק ס"א.

וילה"ע ע"ז מד' הב"ח (או"ח, ס"ל תרפ"ה) שסובר שכיון שמרע"ה תיקן קריה"ת, ה"ז ענין מה"ת עיל"ש.

ובכלל חמדה (פ' דברים ה, א) תולה ענין הנ"ל אי תקנות מרע"ה הם דין דאורייתא או רק דרבנן כ"ד הרמב"ם והרמב"ן עיל"ש בארוכה.

הת' יצחק שאנאוויטש
- תלמיד בישיבה -

ר מ ב " ם

ה ל כ ו ת ק י ד ו ש ה ח ו ד ש

כה. במחזור ד' לומדים הל' קידוש החודש (פרקים י"ב-י"ז) בימי יו"ט פסח הבע"ל ולכן ראיתי לבאר קצת הענינים המובאים שם, להקל על הלומדים וגם לתרץ איזה קושיות ששואלים בזה.

כוונת פרקים אלו לבאר האם (ואיפה) יראה הירח (להגרים בא"י) בליל הראי' שהוא הלילה אחר קיבוץ הירח עם השמש. השמש והירח סובבים הארץ, כל אחד בגלגלו, כל אחד במהירות אחרת. פעם בחודש נמצאים באותו מקום בשמים (לגבי הארץ), וזהו הקיבוץ. אי אפשר לראות אז הירח, כי לירח אין אור משל עצמו, רק מה שמאיר עליו מהשמש, והוא נמצא אז בין השמש והארץ, והשמש מאיר רק על הצד החיצון ובכלל אנו יכולים לראות רק החצי מלפנים שאז אינו מואר. ורק כיום לאחר הקיבוץ, שהירח מתרחק קצת מהשמש, יכולים לראות קצת מהחצי המואר (ועד לט"ו לחודש שאז הארץ נמצא בין השמש לירח, ואנו רואים כל אותו החצי המואר, לאח"ז הולך הירח ומתקרב לשמש כל יום עד הקיבוץ הבא), עיין ציור 1.

השמש סובב הארץ ממערב למזרח פעם ל-365 1/4 יום לערך - מהלך שנתי. הירח סובב הארץ (ג"כ ממערב למזרח) פעם ל-27 יום לערך. נמצא שיש קיבוץ כל 29 יום, רק במקום

אחד בשמים, כי (כל גלגל מחולק ל 360 וא"כ) השמש הולך על גלגלו קצת פחות מ 1° ליום, והירח הולך על גלגלו בערך 13° ליום, היינו, אם רואים השמש בשעה מסוימת ביום, במקום מסויים בשמים, מחר באותו שעה יהי' מועתק (כ 1° למזרח וגם קצת) לצפון או לדרום בכיוון גלגלו - וכדלקמן, וכן הירח יהי' מועתק כ 13° ממקומו אתמול. באותו זמן שהירח סובב פעם אחת את הארץ, השמש הלך בערך 27° , וא"כ צריך עוד 2 ימים שהירח יתקבץ עם השמש (ואז הם כבר במקום אחר בגלגלם).

מלבד הנ"ל, הגלגל יומי מקיף כל העולם והכוכבים וכו' ומסבב הכל מסביב לארץ פעם אחת ליום (ממזרח למערב) וא"כ מהלך היומי הוא 15° לשעה, ולמשל, אם נעשה חשבון (עפ"י הפרקים הבאים) שהירח מרוחק בשמים מהשמש כ 12° בליל הראי', יש אפשרות לראותו רק כ $3/4$ שעה לאחר שקיעת השמש (כי לפני שקיעת השמש א"א לראות ירח (קטן) מפני ריבוי אור השמש המאיר בעולם, ולאחר $3/4$ שעה משקיעת השמש כבר שקעה הלבנה ג"כ).

כל פעם כשאומרים שהשמש או הירח נמצא במעלה פלונית בשמים, מדברים על גלגל המזלות שסובב הארץ, הגלגל נחלק ל 12 חלקים (מזלות), כל אחד 30° , הוא נוטה מקו השווה (חצי הגלגל (מטלה עד סוף בתולה) נוטה לצפון קו השווה, והחצי השני (ממאזנים עד סוף דגים) נוטה לדרום, גלגל השמש נמצא מתחת לגלגל המזלות והשמש הולך בו בכל יום (קצת פחות מ) 1° .

הארבע תקופות הן (א) תקופת ניסן (השמש חותך קו השווה מדרום לצפון ונכנס לטלה) (ב) תקופת תמוז (השמש בתחילת סרטן - הכי צפון במהלכו) (ג) תקופת תשרי (השמש חותך קו השווה מצפון לדרום ונכנס למאזנים). (ד) תקופת סבת (השמש בתחילת גדי - הכי דרום במהלכו).

פרק י"ב-י"ג: מקום השמש

חכמי התכונה חשבו וראו שהשמש הולך במהלכו יותר למים בקיץ (שלנו), מצפון לקו השווה, מהילוכו בחורף, מדרום לקו השווה. ראו גם שבקיץ השמש נראה קטן יותר מבחורף, וכיון שמהירות מהלכו שווה בכל יום. צריך לאמר שהילוכו בצפון הוא יותר מהילוכו בדרום, ההסברה

היחידה היא שגלגל השמש "יוצא מרכז" הלינו שמרכזו אינו הארץ עצמו (כגלגל המזלות שמרכזו הארץ) אלא המרכז הוא נקודה בשמים למעלה מהארץ, וכשהשמש הולך מתקופת ניסן לתקופת תשרי (מצפון) הולך יותר מחצי גלגלו (והוא יותר רחוק אז מהארץ) משא"כ כשהוא בדרום, נמצא שיש מקום בגלגלו שמרוחק מהארץ (ונקרא "גובה השמש") ויש מקום שקרוב להארץ ("נמוך").

לבד זה שהשמש סובב הארץ (במהירות של 1° ליום), כמו"כ מקום גובה השמש סובב הארץ (- כל הגלגל סובב הארץ ג"כ, ומקום הגובה בשמים משתנה) אלא לא כ"כ מהר. הגובה הולך 1° ב70 שנה, בימי הרמב"ם ה' גובה השמש 89° (כמעט התחלת סרטן) ומאז כבר הלך כ 12° משם.

בפרק י"ב מבאר הרמב"ם איך למצוא מקום השמש על גלגלו לכל זמן שירצה - "מהלך אמצעי". הוא מביא מקומו ביום העיקר (ג' ניסן ד'תתקל"ח), ואנו יודעים מהירות הילוכו בכל יום ($8^{\circ}59'$). בחשבון קל יכולים למוצאו בכל יום מאז (או לפני אז). וכן מביא מקום גובה השמש ליום העיקר ויכולים למוצאו ג"כ לכל יום מאז.

בפרק י"ג מבואר בשביל מה צריכים לדעת מקום גובה השמש, ואיך למצוא מקום "האמיתי" של השמש.

כל החשבונות של הילוך השמש הם כמו שהולך על גלגלו. אבל כנ"ל הארץ אינו מרכז גלגלו. ולכן יש שינוי במקום השמש בשמים (לגבי גלגל המזלות) מכמו שאנו (הנמצאים על הארץ) רואים אותו, לכמו שהוא לגבי מרכז גלגלו. השינוי תלוי בכמה השמש הלך מגובהו. וע"ן ציור 2.

מקום השמש (במזלות) על גלגלו (לגבי מרכזו - "א") הוא "ד". משא"כ מקומו כשאנו רואים אותו מהארץ ("ב") הוא "ה", החילוק בין "ד" ל"ה" נקרא "מנת המסלול", וגודלו תלוי במרחק השמש מגובתו, "מסלול השמש". מנת המסלול הכי גדול הוא כשהשמש 90° (או 270°) מגובתו. ובאם ה' השמש ממש בגובה (או בנמוך) אין מנה, כיון שאז נמצא על קו "גאבנ", כשהשמש נמצא בין 0° עד 180° מגובתו צריך לגרוע המנה (ד-ה) משא"כ מ 180° עד 360° צריך להוסיף המנה. המנות יכולים למצוא עפ"י טריגונטרי (אבל אכ"מ) והם משתנים מ 0° עד 180° (ומנת 80°

אינו כמנת 100°, הגם ששניהם 10° נעתק מ'90), ומנת 190° אינו כמו מנת 10° רק כמנת 170°. וכנראה בציור שמנת גדול ממנת 4, הגם ששניהם נעתקו מקו "גנ" בשוה, אלא מנת 3 = מנת 4 (ורק שצריך להוסיף במקום לגרוע).

מהנ"ל מובן, שהגם שהשמש הולך על גלגלו במהירות א' כל הזמן, מ"מ לגבינו, העומדים שלא במרכזו, נראה שלפעמים הולך מהר (יותר מעלות בגלגל המזלות) - כשהוא בצד הנמוך. ופעמים להיפך - כשהוא בצד הגובה.

פרק י"ד-ט"ו: מקום הירח

הירח מסבב "בגלגל קטן שאינו מקיף את העולם כולו" (ממזרח למערב) הגלגל נקרא מסלול הירח והירח מסבב בו בכל יום "13°3'54". כל המסלול מסבב "בגלגל גדול המקיף את העולם" (ממערב למזרח). המקום בגלגל הגדול שנמצא מרכז המסלול נקרא "אמצע הירח". אמצע הירח הולך "13°10'35" ליום בגלגל הגדול. הרמב"ם מציין מקום אמצע הירח (על הגלגל גדול) וגם מקום הירח על המסלול ("אמצעי המסלול") ליום העיקר, ועפ"י חשבון קל יכולים למצוא מקומם לכל יום.

הליכתם המובאים הם 24 שעה ומקומם (ביום העיקר) הם למקום 6. בהל' ה' מבואר שצריכים לתקן מקום אמצע הירח תלוי בזמני השנה.

מהלך השמש ליום "8'59" וא"כ מהלכו לשעה לערך 3' מהלך (אמצע) הירח ליום "13°10'35" וא"כ מהלכו לשעה לערך 33'. מכיון ששניהם הולכים באותו כיוון (ממערב למזרח) נמצא שהירח מתרחק (בתחילת החודש) מהשמש לערך 30' לשעה. בתמוז השקיעה בירושלים נתאחרת עד מקום (ובטבת נתקדמת למקום 5). זמן הראי' הוא לאחר השקיעה וחשבונו 6. ולכן בתמוז צריכים להוסיף מהלך עוד שעה של התרחקות הירח מהשמש - 30'. ובטבת צריכים לגרוע, בניסן ותשרי השקיעה ומקום 6 ואין משנים. ובזמנים בינתיים צריכים להוסיף או לגרוע 15' (לחצי שעה שינוי בשקיעה).

[לכאן ה' לנו לתקן 33' לשעה (ולא 30'), כי אנו מדברים עכשיו רק על מקום הירח ולא על המרחק בין השמש

לירח?

אלא הביאור: התיקונים (מצד כל-מיני טעמים) הבאים לקמן הם רק לירח, ולא מוצאים שהרמב"ם תיקן השמש בשביל שינויים בשקיעה, כי כלל עכשוויו תיקון שניהם בלוח א' שזה קל יותר מלעשות עוד לוח בנפרד].

בפ' ט"ו מבאר הרמב"ם איך למצוא מקום הירח "האמיתי" דהיינו מקום (בגלגל המזלות) של הירח עצמו (ולא רק אמצע הירח) לגבינו בארץ ליום מסוים. אנו צריכים "לתקן" מקום הירח על המסלול (שכבר יצא לנו ע"י החשבון של פ' י"ד) מצד ה"מרחק כפול", ולאח"ז להוסיף (או לגרוע) מנות לאמצע הירח לעשותו "אמיתי", תלוי במקום הירח על המסלול.

גלגל הגדול של הירח הוא ג"כ "יוצא מרכז" (מרכזו אינו הארץ, אלא מקום בשמים). ולכן יש גובה ונמוך בירח כמו בשמש. וכמו שגובה השמש "הולך" (במהירות של 1° ל 70 שנה כנ"ל), כמו"כ גובה הירח "הולך" מסביב לארץ (וממילא המרכז הולך בסביב מסביב לארץ). גובה הירח הולך מהר מאד (לפי"ע הליכת גובה השמש) - 11° 12' 19" ליום ממזרח למערב (היפך המזלות, וממילא היפך הליכת הירח. ולא כגובה השמש שהולך באותו כיוון של השמש (והירח)), כיון ש(אמצע) הירח הולך (בכיוון הפוך) 13° 10' 35", נמצא ש(אמצע) הירח מתרחק מהגובה 24° 22' 54" ליום.

השמש נמצא בכל זמן בדיוק באמצע בין הירח וגובה הירח, והביאור: השמש הולך 59° 8" והירח הולך (באותו כיוון) 13° 10' 35" וא"כ הם מתרחקים 12° 11' 27" ליום (שזה לערך 30' לשעה כנ"ל), גובה הירח הולך 11° 12' 19" והשמש הולך (בכיוון הפוך) 59° 8" וא"כ גובה הירח מתרחק מהשמש 12° 11' 27" ליום. נמצא שהשמש בכל זמן בדיוק באמצע בין הירח וגובה הירח. ואם יודעים המרחק בין השמש לירח ביום מסוים, כופלים זה, וזה יהי' מקום גובה הירח (בכיוון הפוך).

בכל ר"ח (קיבוץ) נ מ צ א אמצע הירח בגובה. לאחר יום, אמצע הירח הלך 13° 10' 35" ממקום הקיבוץ, השמש הלך 59° 8" (שניהם ממערב למזרח), וגובה הירח הלך 11° 12' 19" (ממזרח למערב).

לאחר שיודעים מקום הירח על מסלולו (פ' י"ד) צריכים להוסיף ע"ז הוספה מצד "מרחק הכפול" ולאח"ז להי' "המסלול הנכון". והטעם לזה: הירח הולך על מסלולו $13^{\circ}3'54''$. **לבד מזה** כל המסלול נוטה קצת לנקודה נוכחית (מעבר לארץ) ממרכז הגלגל הגדול, ועיין ציור 3. כשהגובה הולך מסביב לארץ, ממילא גם מרכז הגלגל הגדול סובב הארץ וממילא גם הנקודה הנוכחית (הנוטה קצת המסלול) משתנה בכל יום. נמצא שנטי' זו תלוי' במקום גובה הירח - מרחק הכפול.

בציור 3^ה: אתמול היל' הירח (ל) במקום "ה". ובמשך היום הלך $13^{\circ}3'54''$ על המסלול עד 0° . אבל במשך היום הלך (הגובה וממלא גם) הנקודה הנוכחית מז' לד' וכל המסלול נוטה עכשיו לד', ולכן הגם שהירח הלך **על המסלול** (רק) $13^{\circ}3'54''$ אבל בשמים הלך גם הנטי' "הי' ועכשיו נמצא ב"ל" ולא "ס". והמסלול הנכון הוא המסלול עם ההוספה - הו' ז' ול'.

בהל' ג' כותב הרמב"ם לוח של הוספות למסלול (מצד "מרחק הכפול") הלוח הוא בין 5° - 63° שזה למרחק בין השמש לירח של $2 \frac{1}{2}^{\circ}$ - $31 \frac{1}{2}^{\circ}$. שזה מה שנוגע לליל הראי'. כשהמרחק פחות מ $2 \frac{1}{2}^{\circ}$ א"א לראות הירח, וגדול מ $31 \frac{1}{2}^{\circ}$ בוודאי לראה.

[והגם שבפ' י"ז כותב גבולים אחרים - פחות מ 9° א"א לראות ויותר מ 24° בוודאי לראה? צריכים לזכור שכאן (במרחק כפול) מדברים על "אמצע השמש" ו"אמצע הירח", ושם מדברים על שמש וירח "אמיתי" - לאחר שתיקנו בכל התיקונים של פ' י"ג וט"ו. התיקון הכי גודל לשמש הוא $1^{\circ}59'$ (כשהשמש 90° או 270° מגובתו), והתיקון הכי גדול לירח הוא $5^{\circ}8'$ (כשהמסלול הנכון 100°) כדלקמן. וא"כ יכול להיות חילוק של 7° בין מקומם האמצעי למקומם האמיתי (כששני התיקונים יהיו בכיוונים הפכיים).

כמו"כ יכול להיות חילוק של $7^{\circ}7'$ בין קיבוץ אמיתי לקיבוץ אמצעי. לגבי מהלכם על גלגלם, יכולים להיות השמש ואמצע הירח באותו מקום בגלגל המזלות, משא"כ שמש וירח אמיתי (כמו שתוקנו) עדיין לא (או כבר) קיבצו, ועיין ציור 4^ה. השמש והירח עומדים 0° בטלה (270°)

מגובה השמש) שזהו קיבוץ אמצעי, אבל לפועל שמש אמייתו הוא $1^{\circ} 59'$ וירח אמייתו $354^{\circ} 52'$, ויש עוד $7^{\circ} 7'$ עד הקיבוץ האמייתי, שזה לערך עוד 14 שעה].

לאחר שמצאנו המסלול הנכון, צריכים לתקן אמצע הירח לעשותו "אמייתי", דהיינו, לגרוע או להוסיף מנות לאמצע הירח. מקום 0° במסלול הוא המקום הכי גבוה עליו (מהארץ), וכיוון שמהלך הירח במסלול ממזרח למערב, נמצא שאם המסלול הנכון מ 0° עד 180° , הירח נמצא לצד מערב מאמצע הירח וצריכים לגרוע המנה (כי הירח עצמו עדיין לא הגיע למקום בשמים של אמצע הירח), ואם המסלול מ 180° עד 360° , יהי' להיפך וצריכים להוסיף המנה (כי הירח כבר עבר מקום אמצע הירח בשמים ונמצא ממזרח לו).

בציור 3^א מנת המסלול הוא נ-מ. וגם רואים: א) אם המסלול הוא 0° או 180° , אין לו מנה כי הוא על קו "בה". ב) המנה הכי גדולה כשהירח במקום ששני העיגולים חותכים זא"ז (בערך 100° או 260°). והגם ש 90° הוא רוחב הכי גדול מ"מ", אבל לגבי "ב" (הארץ), כיון ש 100° הוא יותר קרוב, הזוית "מכל" יותר גדול במסלול 100° . ג) כשהירח ברוחב המסלול (בין 80° - 100° או 260° - 280°) אין חילוק כ"כ בין יום א' לשני (בתיקון מאמצעי לאמייתי) משא"כ כשנמצא על חלק העליון או התחתון (350° - 10° או 170° - 190°) יש אז חילוק גדול בין יום א' לשני. למשל: אם המסלול הי' 82° , לאחר יום יהי' $82^{\circ} \times 13 = 95^{\circ}$. ומנת 95° לא כ"כ גדול ממנת 82° (ויהי' החילוק במנות פחות מ"15), משא"כ אם המסלול הי' 173° , להוספת מנת 186° (שהוא מנת 174°) ושני המנות ביחד יהי' יותר מ $1^{\circ} 30'$.

י"ג
ג' ז'

[עוד יש לדעת: כל שהמרחק כפול נתגדל, לא רק שנתגדל גם ההוספה (ה-ו), אלא דגם מרחק אמצע הירח לארץ ("במ") נתקטן, וא"כ מנת מסלול הנכון (מ-נ) ישתנה ג"כ לפי המרחק (כי המנה היא זוית "מכל" ויכולים למוצאו בדיוק עפ"י טרג'נטרי) והזוית ישתנה כשצדדי המשולש "מכל" משתנים). הרמב"ם כתב רק לוח אחת למנת מסלול הנכון. והוא בנוי על מרחק אמצע הירח לארץ ("במ") כשהירח במרחק כפול של 30° , שזה אמצעי בין 5° - 63° . והי' יכול לכתוב כמה לוחות של מנות (למשל: לכל 5° מ"כ, לוח אחרת) אבל באמת החילוק במנות הוא קטן מאד. ובהמשל של הל' ח' וט': המסלול הנכון הוא $108^{\circ} 21'$

(ולא כמו שמודפס בטעות בכמה דפוסים $21^{\circ}180$) והמנה היא $1^{\circ}5'$. ואם ה' הרמב"ם משתמש בלוח בנוי על מ"כ של 35° (המ"כ של המשל) ה' המנה $3^{\circ}5'$. חילוק של רק 2° . וזה במסלול 108° (ברוחב המסלול - והמנות גדולות). ובאם היינו מדברים על מסלול של 5° למשל (בחלק העליון של המסלול - והמנות קטנות) ה' החילוק בין מנות בנויות על מ"כ של 30° לבנויות על מ"כ של 35° עוד קטן מזה.

וכבר ראינו בסוף פ' י"ד כשמתקנים אמצע הירח בשביל שינויים בשקיעות, שיש רק 4 תיקונים (15°), וכשהשינוי בשקיעה רק עד 14 רגעים (7° בהילוך הירח) אין מתקנים, וכשהשינוי למעלה מ-15 רגעים, התיקון הוא 15° (ולא רק 8°). וא"כ רואים שאין מדייקים בשינויים קטנים עד $1\frac{1}{2}$ 7 באמצע הירח להצטרף לכתוב עוד לוחות].

[לאחר כ"ז עדיין צ"ל (וכבר העיר ע"ז ר' ש.ד.ל.): כיון שגלגל הירח "יוצא מרכז", ויש שינויים במרחק אמצע הירח מהארץ, מדוע אין מתקנים זה כמו שמתקנים השמש, שם מוסיפים או גורעים מנות לתקן מקומו האמצעי (לגבי מרכזו) לעשותו אמיתי (כמו שנראה לנו בארץ), ולמה לא כתב הרמב"ם לוח מנות לאמצע הירח לתקנו לעשותו "אמצע ירח אמיתי" (דהיינו מקום אמצע הירח כמו שאנו רואים אותו מהארץ (ולא רק כמו שהוא לגבי מרכז גלגלו), ולאח"ז (או לפני"ז) לתת ההוספות למסלול מצד מ"כ, והמנות למסלול הנכון?

ואין לומר דמנות אלו יהיו קטנות ביותר, כי אדרבא: היוצא מרכז של השמש הוא רק (לערך) $1/30$ (היינו שערך מרחק הגובה למרחק הנמוך הוא רק $29/31$), משא"כ יוצא מרכז של הירח הוא (לערך) $1/5$ (ערך מרחק הגובה למרחק הנמוך הוא $4/6$), והמנות יהיו גדולות יותר ממנות השמש (הגם שהירח נמצא יותר קרוב לארץ מהשמש).

רוצים לתרץ: אולי הרמב"ם סובר: שיציאת מרכז הירח הוא פחות אפ" מ $1/30$ (כי לא כתוב מפורש בזה), אבל זה אינו: א) המציאות היא שערך הגובה לנמוך הוא $4/6$ וזה כבר מדדו וכו' וקשה לומר שהרמב"ם חולק על המציאות (והגם שחכמי זמננו משתמשים בחשבונות אחרות וכו' אבל בהמציאות לא חולק הרמב"ם על כלום ורק משתמש בדרכים אחרים למצוא וכו' ואכ"מ). ב) הנקודה הנוכחית מהגובה

(שעליו בנוי ההוספה למסלול מצד מ"כ) יוצא מהארץ $1/5$ (שדוקא $1/5$ מחייב ההוספות בדיוק כמו שכתובות בלוח בהל' ג') וקשה לומר שמרכז הגלגל קרוב יותר להארץ מהנקודה הנוכחית (ושניהם סובבים הארץ, רק לא על אותו עיגול) כי ההוספות למסלול (שבהל' ג') עדיין לא תהיו נכונות.

בציור 3^ה ההוספה היא הזוית "במד" של המשולש "במד". והגם שגודל זוית זו תלוי במקום הנקודה הנוכחית "ד" לגבי הארץ "ב", מ"מ תלוי ג"כ על המרחק "במ", שנתקצר כל שהמ"כ נתגדל. וזה שקו "במ" נתקצר תלוי רק על המרחק של יציאת המרכז "אב" (ולא "בד"), ולוח ההוספות יהי' נכון רק כאשר מרכז הגלגל יוצא $1/5$ מהארץ.

אבל י"ל שאין ראי' ברורה מזה: הרמב"ם כולל בלוח כל 5° - 6° ביחד, ולמשל: מ 25° ל 31° כתב להוסיף 4° , על המסלול. ובאמת ההוספה ל 25° היא $3^{\circ} 35'$ וההוספה ל 31° היא $4^{\circ} 32'$? אלא שאין צריכים יותר דיוק. ואי דיוק של $1/2^{\circ}$ בהוספות למסלול, ישנה ימנה (לגבי ירח אמיתי) פחות מ 3° , אפי' על חלק התחתון של המסלול (למסלול 170 המנה 59° * וא"כ $1/2^{\circ}$ במסלול (אפי' שם) ישנה המנה רק עד $3''$). וא"כ אינו נוגע הדיוק כ"כ בלוח זו. ואין ראי' ברורה על ערך יציאת המרכז בדיוק. אבל מ"מ לכאו' זה הרבה יותר מ $1/30$. צריכם לומר שהרמב"ם תיקן זה באיזה מקום (כלול בתיקון, או העדר התיקון, אחר) אבל עדיין לא מצאתיו].

- ההמשך לבא אי"ה בהגליון של"ל לכבוד יום הבהיר ל"א ניסן -.

(* ולא כמו שמודפס בטעות $1^{\circ} 59'$ הרב הירשל קרינסקי - תושב השכונה -

זצ"ורים דהערה זו נדפס בסוף הקובץ

שייך לרף כ"א:

למחרתו יהי' 186° שזה שינוי גדול מאד, מהורדת מנת 173°

פ ש ו ט ו של מקרא

יב. בפרש"י ד"ה מאהל מועד לאמר (א,א): יכול מכל הבית ת"ל מעל הכפרת יכול מעל הכפרת כולה ת"ל מבין שני הכרובים, עכ"ל.

עילן בפרש"י בפרשת תרומה (כה, כב): ובמקום אחר הוא אומר (ויקרא א) וידבר ה' אליו מאהל מועד זה המשכן מחוץ לפרכת נמצאו שני כתובים מכחילים זה את זה בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם ובא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת וגו' משה ה' נכנס למשכן וכיון שבא בתוך הפתח קול יורד מן השמים לבין הכרובים ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד, עכ"ל.

כנראה שרש"י לא סמך בפרשתינו על מה שכבר פירש בפרשת תרומה.

אבל צריך להבין:

(א) בפרשת תרומה אומר רש"י שזה שנאמר **שם**: "מעל הכפורת" הוא **סתירה** למה שנאמר בפרשת ויקרא: "מאהל מועד" ("שני כתובים מכחילים זה את זה") וצריכים כתוב **שלישי** לתרץ הסתירה.

משא"כ בפרשתינו אין רש"י אומר שזה **סתירה** ואין מבלי פסוק שלישי **לתרץ** הסתירה.

רק אומר בפשטות שזה שאומר כאן מאהל מועד אין פירושו **מכל** הבית.

בסגנון אחר השאלה הוא:

מפירושו של רש"י בפרשת תרומה נראה לכאורה, (לאחר שמבלי "הכתוב השלישי"), שהקול נשמע **בכל** האהל מועד.

משא"כ בפרשתינו (שרש"י מתרץ הסתירה, מבלי להבלי על זה "כתוב שלישי") נראה (או על כל פנים יכולים לטעות) שהקול **לא נשמע בכל** האהל מועד.

דהיינו, שבנוגע **להיכן** הי' משה **ועד היכן** התפשט הקול אין רש"י מפרש כלל בפרשתינו.

ויש סברא לומר שאם הקול בא מבין שני הכרובים אולי רק בסמיכות לשם נשמע הקול אבל לא בכל האהל מועד.

ולמה אין רש"י מפרש **פרט** זה בפרשתינו. ואם סמך על מה שפירש בפרשת תרומה, לא הי' לו לפרש כלום בפרשתינו.

(ב) רש"י מפרש כאן התיבות: "מאהל מועד" דהיינו, מאיזה מקום של אהל מועד דיבר ה'. ואם כן למה מעתיק רש"י תיבת "לאמר" מן הפסוק.

ולכאורה הי' מתאים יותר להעתיק תיבות: "וידבר ה'". שזה מרפש רש"י כאן, דהיינו, מהיכן הי' דיבור ה' באהל מועד.

[דרך אגב: בנוגע לפירש"י בפרשת תרומה צ"ל: הלא הבן חמש לקמרא עוד לא למד פרשת ויקרא ובמילא עדיין לא נתעורר שום קושיא לו, ואם כן לכאורה אין מקום לכל פירוש רש"י שם.]

ואולי אפשר לתרץ שהבן חמש למקרא שואל, כשלומד פסוק: ...ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרובים וגו'.

וכי משה נכנס **לקודש הקדשים** בכל פעם שהשלי"ת דיבר עמו!

במילא מוכרח לרש"י לפרש כל הענין **כאן**. ומה שמביא הפסוק מויקרא הוא רק **לחזק** הקושיא.

(וע"ד כמו שפירש כ"ק אד"ש בש"ק פרשת ויקהל-פקודי שנה זו רש"י ד"ה ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד).]

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

יג. בפירש"י ד"ה עלה (א,ט): לשם עולה יקטירנו, עכ"ל.

וצריך להבין:

גם בפרשת תצוה כתיב (כט, יח): והקטרת . . . עלה הוא לה' וגו'.

ולמה לא פירש רש"י שם: "לשם עולה יקטירנו (1).

*

יד. בד"ה אשר (בפסוק הנ"ל): כששחטנו יהא שוחטו לשם האש וכל אשה לשון אש ופשיל"ר בלע"ז, עכ"ל.

גם בפרשת תצוה כתיב (כט, יח): . . . אשה לה' הוא.

ושם פירש רש"י וז"ל: לשון אש והיא הקטרות איברים שעל האש, עכ"ל.

וכן כתיב בפרשת תצוה (כו, כה): . . . אשה הוא לה', עכ"ל.

ושם פירש רש"י וז"ל: לאש נתן, עכ"ל.

והנה נוסף לזה ששאלתי (בהערות וביאורים שיצא לשי"פ תצוה) בנוגע להשילובים בפירש"י אלו (כט, יח, כט, כה). בפרשת תצוה.

צריך להבין:

(א) למה לא פירש רש"י בפרשת תרומה מה שפירש בפרשתנו: "כששחטנו יהא שוחטו לשם האש וכו'".

(1) אולי א"ל שכאן (בפ' ויקרא) מלת "עולה" אין לה פירוש במקרא והוה מיותרת שיכול לכתוב והקטיר . . . המזבחה, אשה וגו', לכן מפרש רש"י שכאן מלת עולה קאי אלעיל וכאילו נכתב "לשם עולה" ואז פי' הפסוק הוא לשם עולה יקטירנה, משא"כ בפ' תצוה דכתיב "עולה הוא לה'" אין שום קושיא בפשט"מ ולכן אין רש"י מפרשו.

(ב) מהיכן יודע רש"י שהשחיטה צריך להיות לשם האש, והלא הפסוק מדבר בנוגע להקטרה (2).

*

טו. בפירש"י ד"ה אזכרתה (ב, ב): הקומץ העולה לגבוה הוא זכרון המנחה שבו נזכר בעליה לטובה ולנחת רוח, עכ"ל.

ובפירש"י ד"ה את אזכרתה (ב, ט): הוא הקומץ, עכ"ל.

וצריך להבין:

(א) לאחר שרש"י כבר פירש (בפסוק ב) מהו הפירוש של "אזכרתה", למה צריך לפרש זה עוד פעם (בפסוק ט). (3).

(ב) למה בפסוק (ט) מעתיק גם תיבת "את" מן הפסוק, משא"כ בפסוק (ב).

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

(2) לכאן י"ל שהקטרה לצורך האש היינו הך, ומאי קמ"ל שזהו פל' הקטרה, וא"כ למה כתוב אשה, הלא כבר כתוב והקטיר וגו', לכן מפ' רש"י שהפסוק בא להשמיענו שגם השחיטה צ"ל לשם האש.

(3) אולי י"ל לעיל (בפסוק ב') נאמר תחילה "וקמץ משם" ואח"כ נא' "והקטיר". אזכרתה" מובן שקאי על מ"ש לפני"ז וקמץ (ורש"י רק מפרש מדוע הקומץ נק' אזכרתה) משא"כ כאן (פסוק ט') לא נאמר מה צריך הכהן להרים רק כתוב "והרים". אזכרתה" ומאחר דמנחות אלה שונות מהמנחה דלעיל (שהיתה סולת) אולי כאן "אזכרתה" הוא משהו אחר ולא הקומץ, לכן מפרש רש"י שגם כאן הכוונה הקומץ. (ואולי י"ל בדוחק עכ"פ שדיוקו של רש"י שאזכרתה כאן הכוונה להקומץ ממ"ש "את אזכרתה" דמשמע קצת אזכרה הידוע ודו"ק).

המערכת

טז. בפרשתינו ב, יג - לכאורה אמאי בפסוק יש ציווי על מלח במנחה בפני עצמה ושאר הקרבנות בפני עצמה לכאורה הוה לי' למימר אלא על כל קרבנות תקריבו מלח, וזה כולל גם מנחה (שמנחה ג"כ נקרא קרבן) ורש"י לא מפרש כלום וגם בפירש"י על הפסוק ד"ה על כל קרבנך - על עולת העוף וכו' ואמורי כל הקדשים כולן - לכאורה פשיטא.

הת' יוסף יצחק פיקארסקי
- תלמיד במתיבתא -

לז. בפירש"י ד"ה ואם תקריב (ב, יד): הרי אם משמש בל' כל שהרי אין זה רשות שהרי במנחת העומר הכתוב מדבר שהיא חובה וכן ואם יהי' היובל וגו', עכ"ל.

עילן בשפתי חכמים וז"ל: והא דלעיל סוף פ' יתרו לא הביא זה ל"ל דלעיל פ"א אליבא דר"י והכא פ"א אליבא דר"ש דפ"א האי ואם יהי' היובל חובה, עכ"ל.

והנה זה מתרץ רק למה לא הביא רש"י בסוף פרשת יתרו גם הפסוק של ואם יהי' היובל.

אבל עוד אינו מובן לכאורה, למה מביא רש"י ראי' כאן מפסוק שהבן חמש למקרא עוד לא למד.

ואינו מביא ראי' מהפסוקים שמביא בסוף פרשת יתרו ד"ה ואם מזבח אבנים (כ, כב), דהילינו: אם מזבח אבנים וגו', אם כסף תלוה את עמי (שמות כב, כד).

*

יח. בפירש"י ד"ה על הכבד על הכליות (ג, ד): לבד מן הכבד ולבד מן הכליות יסירנה לזו, עכ"ל.

עילן בפירש"י ד"ה על הכבד על הכליות על ראשו ועל כרעיו (ד, י): כולן לשון תוספות הן כמו מלבד, עכ"ל.

וצריך להבין:

- (א) למה חזר רש"י לפרש מה שכבר פירש בפסוק (ג, ד).
 (ב) למה לא אמר רש"י בד"ה הראשון: "...לשון תוספות הן".
 (ג) גם בפסוק (ג, טו) כתיב: "...על הכבד על הכליות יסירנה".
 ואם כן ממה נפשך:

- אם רש"י סמך שהבן חמש למקרא לזכור מה שפירש בפסוק (ג, ד), לא היל' לו לחזור ולפרש זה בפסוק (ד, י).
 ואם מאיזה טעם שיהי' לא סמך רש"י על זה, למה לא פירש כל זה בפסוק (ג, טו).
 (ד) גם בפרשת תצוה כתיב (כט, יג): "...ואת היתרת על הכבד וגו'".
 ולמה לא פירש שם מהו הפירוש של "על" (4).

הרב וו. ראזענבלום
 - תושב השכונה -

יט. פרק ג פסוק ח. . וזרקו בני אהרן את דמו על המזבח סביב (אקרבן שלמים מהצאן).
 ופירש"י בד"ה וזרקו - שתי מתנות שהן ד' וע"י הכלי הוא זורק ואינו נותן באצבע אלא בחטאת, ע"כ.

וצלה"ב מדוע לא נחית רש"י לפרש זאת לעיל בשלמי בקר - פרק ג' פסוק ב' - וזרקו בני אהרן הכהנים את הדם

4) כן פיל' שמה ד"ה על הכבד וז"ל אי' הכבד יטול עמה.

המערכת

על המזבח סביב. (5).

(ב) לכאן כל הקושי וההכרח בפסוק שעליו קאי פירש"י הוא, דלכאן יש סתירה בפסוק, שלאחר שאומר שצ"ל זריקה אומר הפסוק דזהו באופן ד"על המזבח סביב ואיך יכול להיות שבזריקה יזרוק סביב כל המזבח. וע"כ פרש"י דאופן הזריקה הוא שתים שהן ד' שע"י שזרוק בב' פינות המזבח ע"י נמצא שזרוק סביב המזבח ולפי"ז שכל ההכרח לזה הוא מהמלה סביב, מדוע אין רש"י מעתיק גם את המלה סביב בד"ה, ולפחות לציין וגו'. (6)

(ג) מכיון שהבן חמש למקרא עדיין לא למד אודות קרבן חטאת, מה מוסיף לו בהבנת הזריקה שהיתה ע"י כלי משא"כ בחטאת שהי' ע"י אצבע.

הת' מנחם מענדל פרוס
- תות"ל 770 -

כ. בפירש"י ד"ה חקת עולם (ג, יז): יפה מפורש בת"כ כל הפסוק הזה, עכ"ל.

וצריך להבין:

ממה שרש"י אומר: "יפה) מפורש בת"כ", ולא "יפה) נדרש", משמע שרש"י בא כאן לפרש איזה ענין שאינו מובן בפסוק כאן.

5) עי' שפ"ח שמביא תירוץ ע"ז בשם הגו"א, ועייג"כ לבוש האורה.

6) עי' ברש"י (א, ה) ד"ה וזרקו מה שמפרש שם דלכאן קשה שם ג"כ עד"ז אלא דשם יש לדחוק קצת דרש"י סומך על מלת "סביב" שמביא בתוך פי' (כמדובר כמ"פ). וא"כ אולי רש"י כאן סומך אל מ"ש שם, ומה שרש"י צריך לפרש עוה"פ. ועי' בלבוש האורה הנ"ל.

ואינו מובן כנ"ל: למה רק מציון להתורת כהנים
ואינו מביאו בפירושו, כמו שרגיל לעשות בפירושו בכל
התורה.

*

כא. בפירש"י ד"ה אל אהל מועד (ד,ה): למשכן ובבית
עולמים להיכל, עכ"ל.

עיון בפירש"י בפרשת תצוה ד"ה בבואם אל אהל מועד
(כח, מג) וז"ל: להיכל וכן למשכן, עכ"ל.

ועיון שם בשפתי חכמים וז"ל: פ' כשיבנה המקדש קאי
אהל מועד אהיכל ואע"פ שאהל מועד מורה על המשכן לבד
ההיכל לבא מק"ו דמשכן יהי' ראוי לומר למשכן וכן להיכל,
עכ"ל.

ועיון שם שמאריך עוד בזה.

אבל עוד צריך להבין:

(א) למה לא אמר רש"י שם כמו שאמר בפרשתינו, תחילה
למשכן, ואח"כ להיכל.

(ב) למה בפרשתינו אומר רש"י: "ובבית עולמים
(להיכל)", משא"כ בפרשת תצוה אומר רש"י להיכל בלי הוספת
תיבות "ובבית עולמים".

*

כב. בפירש"י ד"ה חטאת הוא (ד,כד): לשמו כשר שלא לשמו
פסול, עכ"ל.

ובפירש"י ד"ה ושחט אתה לחטאת (ד, לג): שתהא שחיטתה
לשם חטאת, עכ"ל.

וצריך להבין:

(א) לאחר שהפסוק (ד,כד) (לפי פירש"י) כבר אמר
שצריך לשחוט החטאת לשמה, למה חזר הפסוק עוד פעם על זה,

בפסוק (ד, לג). (7)

(ב) אפילו אם תמצא לומר שהפסוק צריך לחזור על זה מאיזה טעם שיהי', אינו מובן:

למה משנה רש"י בלשונו, (8).

בפסוק (ד, כד): לשמו כשר וכו'.

בפסוק (ד, לג): שתהא שחיטתה וכו'.

בד"ה חטאת הוא (ה, ט): לשמה כשרה שלא לשמה פסולה, עכ"ל.

ובד"ה חטאת היא (ה, יב): נקמצה ונקטרה לשמה כשרה שלא לשמה פסולה, עכ"ל.

וצריך להבין:

על דרך שרש"י לא אמר בפסוק (ה, ט): "הזה (לשמה כשרה) וכו'", שהרי זה מובן, שהרי נאמר בפירוש בפסוק: והזה וגו'.

כמו"כ לא היל' צריך לומר בפסוק (ה, יב): "נקמצה ונקטרה (לשמה כשרה)", שהרי גם כאן נאמר בפירוש בפסוק: ...וקמץ . . והקטיר וגו'. (9)

7) אולי הייתי מחלק בין חטאת של נשיא שצ"ל לשמה, משא"כ חטאת של איש פרטי אי"צ שחיטה לשמה.

8) השינוי בלשונות ברש"י לכאן י"ל דתלוי בשינוי הל' בהכתובים בפסוק כ"ד כתיב חטאת הוא מפ' לשמו כשר שלא לשמו פסול בפסוק ל"ג כתוב ושחט אותה לחטאת מפ' שתהא שחיטתה לשם חטאת לשון נופל על לשון.

9) בפסוק ט' נאמר רק עבודת הזי' לכן מובן מה הפי' לשמה, משא"כ בפסוק י"ב נאמר ב' עבודות שונות 'קמלצה והקטרה' לכן צריך לרש"י לפרט בפרוש דבשניהם בעי לשמה.

כג. בפירש"י ד"ה חטאת הוא (ד, כד) אומר: "לשמו" ובפוק (ה, ט) הלשון: "לשמה".

*

כד. בפירש"י ד"ה בתשומת יד (ה, כא) ואחר זה, ד"ה: או בגזל, ואחר זה ד"ה: או עשק.

צריך להבין:

למה בתשומת יד אין רש"י מעתיק תיבת: "או" מן הכתוב, כמו בגזל ועושק.

ובאמת השאלה הוא להיפוך:

לא ה' רש"י צריך להעתיק תיבת: "או" בגזל ובעושק כמו שאין מעתיקו בתשומת יד.

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

רשימת ביאורי כ"ק אדמו"ר שליט"א בפירש"י דפ' צו

נת' בהתוועדות

פרק ופסוק ד"ה

צו תשכ"ה (1)

ו, ב. צו את אהרן.

צו תשד"מ

שם. צו את אהרן.

צו תשל"ג (2)

שם. זאת תורת העולה.

צו תשל"ב

ו, ד. ופשט את בגדיו.

ו, ו. אש תמיד. צו תשכ"ט (3)

שם לא תכבה. צו תשכ"ט

ו, ז. וזאת תורת המנחה. צו תשל"ג (2)

ו, טו. המשלח תחתיו מבניו. צו תשכ"ו (4)

שם כליל תקטר. צו תשכ"ו (4)

ו, טז. כליל. צו תשכ"ו (4)

ו, יח.

ז, א.

ז, יא.

למה אין רש"י מפרש הלשון "תורת" כבעולה ומנחה.

צו תשל"ג (2)

ו, יח.

ז, א, לב.

למה אין רש"י מפרש מדוע לא נאמר "רלח נלחוח לה" בקרבנות: חטאת, אשם ותודה.

צו תשמ"ב

ו, כא. לשבר. צו תשל"ו (5)

שם ומורק. צו. (שמניני)

תשל"ו (5)

שם ומורק ושופ. צו תשל"ו (5)

- ויקרא ה' תשמ"ז -

לה

צו תשל"א	ישחטו.	ז, ב
צו. ליל ב' דחגה"פ. אחש"פ, שמיני, תשכ"ח (6)	אם על תודה יקרלכנו.	ז, יב
צו תש"מ	והקריב על זבח התודה.	שם
צו תשד"מ (7)	לא לניח ממנו עד בוקר.	ז, טו
צו. שמיני תשמ"א	וממחרת והנותר ממנו.	ז, טז
צו תשמ"ו	התנופה והתרומה.	ז, לד
צו תשמ"ג	את האורים.	ח, ח
צו תשל"ה	ולז ממנו על המזבח.	ח, יא
צו תש"ל	איל המילואים.	ח, כב
צו תשמ"ג	ויקטר משם המזבחה.	ח, כח
צו תשמ"ה	למה אין רש"י מפרש כיצד שילך "פתח אוהל מועד" בשעה שהל' המשכן מפורק.	ח, לג, לה.
צו תשמ"ה	למה אין רש"י מפרש מדוע נכפל הציווי ב"פ.	שם

- ויקרא ה' תשמ"ז -

ח,לד . צוה ה' לעשות. מוצש"פ צו תשליט

ח,לו . ויעש אהרן ובניו. צו תשכ"ה

- 1) ראה ז 30 ואילך. 2) לז 43-49. 3) שם 50-56. 4) כב 24-26. 5) צו תשמ"ו. 6) לב 20-32. 7) צו תשמ"ה.

הרב יוסף יצחק שגלוב
- תושב השכונה -

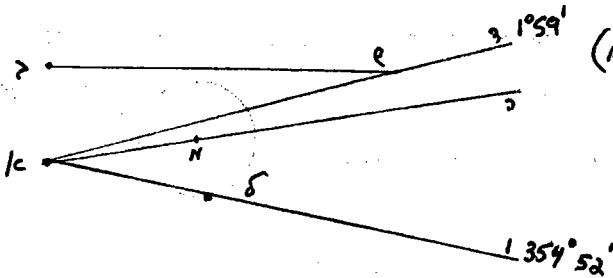
מקום תשובה...
 יוסף יצחק שגלוב
 תושב השכונה

הרב יוסף יצחק שגלוב
 תושב השכונה

44

ז

- א- ארץ
- ב- מרכז גבעת המערה
- ג- גובה המערה
- ד- מעש (סלע קשה מאד)
- ה- מעש ארמית
- ו- ירח ארמית
- ז- ירח (מסלול)
- ח- אמצע ירח

התמונה מראה את המיקום של המערה ביחס לירח ומעש. הנקודה 'א' היא המיקום של המערה, 'ב' הוא מרכז גבעת המערה, 'ג' הוא גובה המערה, 'ד' הוא מעש, 'ה' הוא מעש ארמית, 'ו' הוא ירח ארמית, 'ז' הוא ירח (מסלול), ו-'ח' הוא אמצע ירח.

לעילוי נשמת

הווי"ח אי"א הרה"ח הרה"ת ר' אלחנן יהודה ליב ע"ה

בן הווי"ח אי"א הרה"ח הרה"ת ר' שמואל יצחק ע"ה

נפטר בשבת קודש פרשת ויצא, י"א כסלו ה'תשמ"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

נדפס ע"י

אשתו מרת שיינדל תחי

בנו יוסף וזוגי מרת הינדא בילא שיחיו

בנו יעקב וזוגי מרת ברכה

וילדיהם מנחם מענדל, שמואל ואלטע יהודית שיחיו

בתו מרת חנה ובעלה שלום שיחיו האריטאנאו

בנו מנחם מענדל וזוגי מרת פראדיל

וילדיהם אלחנן יהודא ליב, אסתר שרה וחי' מלכה שיחיו

רייצעס